

УДК: 528.4:332.3:504.54

К.А. Мамонов, А.В. Корнієць

Харківський національний університет міського господарства імені О.М. Бекетова,
Україна

СУЧАСНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ГЕОЕКОЛОГІЧНОГО МОНІТОРИНГУ ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬ МІСТ

Метою статті є визначення особливостей здійснення геоecологічного моніторингу використання земель міст.

У результаті дослідження охарактеризовано геоecологічний моніторинг використання земель міст, виявлені особливості здійснення геоecологічного моніторингу використання земель, враховуючи напрями розвитку міського середовища.

Виявлені особливості здійснення геоecологічного моніторингу використання земель міст, які полягають у відсутності єдиного підходу щодо його визначення, де основна увага фокусується на екологічних та аспектах формування й використання земель.

Ключові слова: геоecологічний моніторинг, використання земель міст, екологічний моніторинг, моніторинг земель.

Вступ

Розвиток міст – як сучасної багаторівневої системи залежить від просторових, містобудівних, економічних й екологічних факторів. За останні роки загострилися екологічні проблеми, особливо у сфері використання земель міст. Спостерігається зростання рівня їх забруднення, порушення навколишнього природного середовища та екологічної рівноваги, зниження екологічної безпеки. У таких умовах особливого значення набуває геоecологічний моніторинг, як системи, що дозволяє визначити стан та екологічний рівень використання земель міст.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Теоретико-методичні положення щодо визначення геоecології, розробці заходів здійснення геоecологічного моніторингу представлені у роботах: О. Азімова [1], О. Білашенко [2], С. Виживи [3], О. Дорожинської [4], Г. Мотузової [5] та ін.

Поряд з цим, залишаються не вирішеними питання щодо визначення геоecологічного моніторингу використання земель міст.

Мета та завдання статті

Метою статті є визначення особливостей здійснення геоecологічного моніторингу використання земель міст.

У рамках дослідження вирішуються наступні завдання:

– охарактеризувати геоecологічний моніторинг використання земель міст;

– виявити особливості здійснення геоecологічного моніторингу використання земель, враховуючи напрями розвитку міського середовища.

Виклад основного матеріалу дослідження

У сучасних умовах формування глобалізованого суспільства у багатьох країнах світу спостерігається поглиблення геоecологічних проблем, що впливають на розвиток міст. Слід зазначити, що зростання територій міст, рівня використання їх земель призводить до загострення екологічних проблем. Тому за останні роки зростає значення геоecології як “науки, яка досліджує природні й техногенні фактори, що впливають на біоту і біологічні види, у т. ч. і на людину, в умовах Землі” [2]. Розвиток геоecології обумовлений необхідністю вирішення екологічних проблем, на який впливають природно-господарські фактори. У контексті реалізації напрямів формування та використання геоecології у сфері земельних відносин міст застосовується геоecологічний моніторинг.

Особливостями сучасного розвитку геоecологічного моніторингу є фокусування уваги на екологічних аспектах його формування та використання [6]. Аналогічна точка зору представлена у роботах О. Гавриленко, де моніторинг визначається на основі спостереження, оцінювання та прогнозування стану навколишнього середовища [7]

Слід зазначити, у Законі України "Про охорону навколишнього природного середовища" визначена важливість екологічної складової сталого розвитку територій шляхом регулювання відносин у галузі охорони, використання і відтворення природних ресурсів, забезпечення екологічної безпеки, запобігання і ліквідації негативного впливу господарської та іншої діяльності на навколишнє природне середовище, збереження природних ресурсів, генетичного фонду живої природи, ландшафтів та інших природних комплексів, унікальних територій та природних об'єктів, пов'язаних з історико-культурною спадщиною [8].

Постановою Верховної Ради України "Про Основні напрями державної політики України у галузі охорони довкілля, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки" обґрунтовані напрями здійснення екологічної безпеки та екологічні проблеми, які виникають у сфері земельних відносин [9]. Зокрема встановлено, що сучасне використання земельних ресурсів України не відповідає вимогам раціонального природокористування за рахунок забруднення територій викидами промисловості, впливом наслідків аварії на Чорнобильській АЕС, неефективного використання земель міст та ін.

Для забезпечення екологічної безпеки розроблена державна система моніторингу довкілля, яка характеризується як система спостережень, збирання, оброблення, передавання, збереження та аналізу інформації про стан довкілля, прогнозування його змін і розроблення науково-обґрунтованих рекомендацій для прийняття рішень про запобігання негативним змінам стану довкілля та дотримання вимог екологічної безпеки [10].

Організаційні аспекти формування системи моніторингу ґрунтуються на використанні існуючих організаційних структур суб'єктів моніторингу і функціонує на основі єдиного нормативного, організаційного, методологічного і метрологічного забезпечення, об'єднання складових частин та уніфікованих компонентів цієї системи [11].

Поряд з визначенням екологічної складової, особливостями формування та використання геоecологічного моніторингу є проблемні аспекти щодо обґрунтування напрямів впровадження й реалізації моніторингу земель.

Формування та використання моніторингу земель визначається відповідною нормативно-правовою базою, а саме: Земельним кодексом України, законами України "Про охорону навколишнього природного середовища", "Про державний контроль за використанням та охороною земель" (щодо моніторингу фунтів земель сільськогосподарського призначення), "Про охорону

земель", постановами Кабінету міністрів України "Про затвердження положення про моніторинг земель", "Про Положення про державну систему моніторингу довкілля", наказом Міністерства аграрної політики України "Про затвердження Положення про моніторинг ґрунтів на землях сільськогосподарського призначення".

Узагальнюючи вищенаведене, моніторинг земель визначається як система спостереження і контролю за станом та використанням земель, виявлення змін для розробки обґрунтованих рішень щодо землекористування.

Висновки та перспективи подальших розвідок

Таким чином, особливостями здійснення геоecологічного моніторингу використання земель міст є відсутність єдиного підходу щодо його визначення. Особлива увага фокусується на екологічних аспектах та напрямках формування й використання земель. Напрямами подальших досліджень є формування науково обґрунтованого підходу щодо визначення геоecологічного моніторингу використання земель міст.

Література

1. Азімов, О. Т. *Ландшафтні геоіндикатори характеристик розривних порушень як основа їх вивчення дистанційними методами. Геодинамічні ознаки диз'юнктивних структур [Текст] / О. Т. Азімов // Геоінформатика . – 2009. – № 2. – С. 71–79.*
2. Білашенко, О.Г. *Визначення геоecологічного стану техногенно-навантажених територій за комплексом геофізичних даних [Текст]: дис... канд. геолог. наук: спец. 04.00.22 / О.Г. Білашенко. - Дніпропетровськ, Державний Вищий навчальний заклад "Національний гірничий університет", 2015. - 176 с.*
3. Вишва, С.А. *Системний моніторинг за станом геологічного середовища на території об'єктів енергетичного комплексу (на прикладі Рівненської АЕС) [Текст] / С. А. Вишва, С. І. Дейнеко // Геоінформатика . – 2006. – № 1. – С. 76–81.*
4. Дорожжінська, О. О. *Моніторингові задачі для оцінки рекреаційних територій [Текст] / О. О. Дорожжінська // Геодезія, картографія і аерофотознімання: Україн. Міжвідом. наук.-техн. зб. – Львів : Львівська політехніка, 2006. – Вип. 67. – С. 60–65.*
5. Мотузова, Г. В. *Екологічний моніторинг почв [Текст] / Г. В. Мотузова, О. С. Безуголова. – Москва: Академічний проект; Гаудеамус, 2007. – 237 с.*
6. *Екологічний моніторинг, його сутність і види. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://childfora.org.ua/?page_id=34.*
7. Гавриленко, О.П. *Екогеографія України [Електронний ресурс]. / – Режим доступу: http://libfree.com/108611320_ekologiyageoekologichniy_monitoring_sistemi_prirodoohoronogo_zakonodavstva_ukrayini.html.*
8. *Закон України Про охорону навколишнього природного середовища: прийнятий 25 черв. 1991 року № 1264-XII. [Електронний ресурс]. – Режим доступу:*

<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1264-12>.

9. Про Основні напрями державної політики України у галузі охорони довкілля, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки. Постанова Верховної Ради України від 05.03.1998 № 188/98-ВР. [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

<http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/188/98-вр>.

10. Про затвердження Положення про державну систему моніторингу довкілля України. Постанова Кабінету міністрів України від 30 березня 1998 р. № 391. [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/391-98-n>.

References

1. Azimov, O.T. (2009). Landshaftni geoindikatori karakteristik rozrivnih porushen' jak osnova ih vivchennja distancijnimi metodami. Geodinamichni oznaki diz'junktivnih struktur [Landscape geoindicators of the characteristics of bursting violations as the basis of their study by remote methods. Geodynamic signs of disjunctive structures]. *Geoinformatika*, 2.

2. Bilashenko, O.G. (2015). Vznachennja geoeologichnogo stanu tehnogenno-navantazhenih teritorij za kompleksom geofizichnih danih [Determination of the geoeological state of technogenic-loaded territories by a complex of geophysical data]. Candidate's thesis. Dnipropetrovs'k: Derzhavnij Vishhij navchal'nij zaklad «Nacional'nij girnichij universitet».

3. Vzhva, S.A. & Dejneko, S.I. (2006). Sistemnij monitoring za stanom geologichnogo seredovishha na teritorii ob'ektiv energetichnogo kompleksu (na prikladi Rivnens'koj AES) [System monitoring of the geological environment on the territory of the energy complex objects (for example, the Rivne NPP)]. *Geoinformatika*, 1.

4. Dorozhins'ka, O. O. (2006). Monitoringovi zadachi dlja ocinki rekreacijnih teritorij [Monitoring tasks for the assessment of recreational areas]. *Geodezija, kartografija i aerofotozнимання: Ukraїn. Mizhvidom. nauk.-tehn. zb.* – L'viv: L'vivs'ka politehnika, 67, 60–65.

5. Motuzova, G. V. & Bezuglova, O.S. (2007). *Ekologicheskij monitoring pochv* [Ecological monitoring of soils]. – Moskva: Akademicheskij proekt; Gaudeamus.

6. *Ekologichnij monitoring, jogo sutnist' i vidi* [Ecological monitoring, its essence and types]. Retrieved from http://childflora.org.ua/?page_id=34.

7. Gavrilenko, O.P. *Ekogeografija Ukraїni* [Ecogeography of Ukraine]. Retrieved from

http://libfree.com/108611320_ekologiyageoekologichnij_monitoring_sistemi_prirodoohoronogo_zakonodavstva_ukrayini.html.

8. Zakon Ukraїny Pro ohoronu navkolishn'ogo prirodnoho seredovishha: prijnatij 25 cherv. 1991 roku № 1264-XII. [About the protection of the environment activity from Juny 25 1991, № 1264-XII]. Retrieved from

<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1264-12>.

9. Pro Osnovni naprjami derzhavnoj politiki Ukraїni u galuzi ohoroni dovkillja, vikoristannja prirodnih resursiv ta zabezpechennja ekologichnoj bezpeki. Postanova Verhovnoj Radi Ukraїni vid 05.03.1998 № 188/98-VR [About the main directions of the state policy of Ukraine in the field of environmental protection, use of natural resources and ensuring environmental safety. Resolution of the Verkhovna Rada of Ukraine dated March 5, 1998, № 188/98-BP]. Retrieved from <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/188/98-вр>.

10. Pro zatverdzhennja Polozhennja pro derzhavnu sistemu monitoringu dovkillja Ukraїni. Postanova Kabinetu ministriv Ukraїni vid 30 bereznja 1998 r. № 391 [On Approval of the Regulation on the State System for Environmental Monitoring of Ukraine. Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated March 30, 1998 № 391]. Retrieved from <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/391-98-p>.

Автор: МАМОНОВ Костянтин Анатолійович
доктор економічних наук, професор, професор
кафедри земельного адміністрування та
геоінформаційних систем
Харківський національний університет міського
господарства імені О. М. Бекетова
E-Mail - kostia_mamonov@mail.ru
ID ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-0797-2609>

Автор: КОРНІЄЦЬ Анна Вадимівна
здобувач кафедри земельного адміністрування та
геоінформаційних систем
Харківський національний університет міського
господарства імені О. М. Бекетова
E-mail - annakorniets@gmail.com
ID ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-3692-1843>

SUMMARY ASPECTS OF FORMWAVE GEOECOLOGICAL MONITORING OF VIKORISTAN LAND MIST

K. Mamonov, A. Korniyets

O. M. Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv, Ukraine

The purpose of the article is to determine the specifics of the implementation of geoeological monitoring of urban land use.

As a result of the study, the geoeological monitoring of the use of urban lands was characterized, the specifics of the implementation of geoeological monitoring of land use were identified, taking into account the development trends of the urban environment.

In order to ensure environmental safety, a state system of environmental monitoring has been developed that is characterized as a system for monitoring, collecting, processing, transmitting, storing and analyzing information on the state of the environment, forecasting its changes, and developing scientifically substantiated recommendations for making decisions on preventing negative environmental changes and compliance environmental safety requirements.

Land monitoring is defined as a system for monitoring and monitoring the condition and use of land, identifying changes to develop grounded land use decisions

The peculiarities of the implementation of geoeological monitoring of the use of urban lands are identified, which consist in the absence of a unified approach to its definition, which focuses on the ecological aspects of land formation and use.

Keywords: ecological monitoring, use of urban lands, ecological monitoring, land monitoring.